

Мороз О.В.

д.е.н., професор,

Карачина Н.П.

к.е.н, доцент,

Штанько О.С.

аспірант

ВНТУ, м. Вінниця

СТАТИСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОЦІНЮВАННЯ ПОВЕДІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Дослідження економічної поведінки вітчизняних промислових підприємств передбачає розпізнавання відповідних моделей економічної поведінки за допомогою певних критеріїв або математичної інтерпретації. Концентруючи увагу на функціонуванні вітчизняних промислових підприємств, вважаємо, що основою їх поведінки є обраний напрямок діяльності: виробничий, підприємницький (поєднання виробничої, фінансової, інвестиційної діяльності), рентоорієнтований, який повинен забезпечити соціально-продуктивну діяльність. Відтак, виділяємо модель виробничоорієнтованої поведінки, модель змішаної поведінки, модель рентоорієнтованої поведінки. Враховуючи, що в основу відокремлених моделей економічної поведінки підприємств покладено пріоритетність видів діяльності: виробничої, рентоорієнтованої, підприємницької; досліджували взаємозв'язок між загальним фінансовим результатом (фінансовим результатом від звичайної діяльності до оподаткування) та фінансовим результатом від основної (виробничої) діяльності. Це обумовлено тим, що співвідношення саме цих показників є головним критерієм детермінації вищезазначених моделей поведінки.

Після встановлення наявності зв'язку між зазначеними показниками та загального характеру цього зв'язку, є доцільним використання кореляційно-регресійного методу. Адже основне завдання цього методу полягає в аналізі статистичних даних з метою виявлення залежності між досліджуваними ознаками

у вигляді певної математичної формули і встановлення за допомогою коефіцієнта кореляції порівняльної оцінки тісноти зв'язку.

Відтак, провівши попередній графічний аналіз певного масиву даних зазначених показників за 8 років (2002–2009 рр.) по 57 підприємствах, тобто побудувавши кореляційне поле (точки на графіку, що відповідають кожній парі значень результативної та факторної ознак) та емпіричну лінію регресії (з'єднання точок кореляційного поля), автором було виявлено відповідну закономірність у залежності між формою зв'язку та моделлю економічної поведінки підприємств, а саме:

1 варіант. Якщо точки розташовані хаотично по всьому кореляційному полю, то це говорить про відсутність залежності між загальним фінансовим результатом та фінансовим результатом від основної діяльності → модель рентоорієнтованої поведінки.

2 варіант. Якщо точки сконцентровані навколо осі, яка йде від нижнього лівого кута до верхнього правого – це свідчить про пряму залежність між досліджуваними показниками. Тобто, рівним змінам середніх значень фінансового результату від основної діяльності відповідають приблизно рівні зміни середніх значень загального фінансового результату. Отже, пріоритетним у формуванні загального фінансового результату є основний (виробничий) напрямок діяльності → модель виробничоорієнтованої поведінки.

3. Якщо точки сконцентровані навколо відповідної лінії: параболи, гіперболи, показникової функції, ступеневої функції, логарифмічної функції – це відбиття криволінійної (непрямої) залежності між досліджуваними показниками. Тобто, рівним змінам середніх значень фінансового результату від основної діяльності відповідають нерівні зміни середніх значень загального фінансового результату. Очевидним є поєднання усіх видів діяльності із зміною їх пріоритетності або пропорційності, що свідчить про відсутність прямого зв'язку між загальним та виробничим фінансовим результатом → змішаної поведінки.

Окреслені результати констатують, що критерієм математичної інтерпретації моделей економічної поведінки підприємств є обрана форма зв'язку, яка адекватно емпіричним даним визначає тип функції. Надалі, за допомогою

кореляційно-регресійного аналізу, було розраховано параметри обраної аналітичної форми зв'язку (рівняння регресії) між досліджуваними показниками та встановлено міру тісноти зв'язку між ними. Слід відзначити, що значення коефіцієнта кореляції є відображенням правильного вибору форми зв'язку. Відтак, доцільно відокремити такі положення:

– якщо прямий зв'язок є достатньо сильним – це є підтвердженням виробничоорієнтованої поведінки підприємства, в протилежному випадку – вибір форми зв'язку не є вірним: необхідно повторно побудувати кореляційне поле – результатом чого буде виявлено криволінійний зв'язок;

– якщо криволінійний зв'язок є достатньо сильним – це є підтвердженням підприємницької (змішаної) поведінки підприємства, в протилежному випадку – вибір форми зв'язку не є вірним або взагалі відсутнє кореляційне поле.

Розвиток підприємства за будь-якою із сформованих моделей його економічної поведінки спрямований на певний результат, тобто сукупний підсумок, який характеризує стан однієї або декількох сфер всієї господарської діяльності суб'єкта господарювання у визначений момент часу. Проте результатом діяльності підприємства може бути або ефект (позитивні тенденції у розвитку підприємства), або деструкція (негативні тенденції, деградацію підприємства), або стабільність.

Отже, розглядаючи результат, до якого призведе розвиток підприємства за конкретною моделлю економічної поведінки підприємств, можна з впевненістю зазначити, що модель виробничоорієнтованої поведінки та модель підприємницької поведінки здатна призвести до будь-якого результату: ефекту, стабільності та деструкції, на відміну від моделі рентоорієнтованої поведінки, яка цілком ймовірно призведе до деструкції або стабільності і ефекту лише за умови короткостроковості. Безумовно це залежить від стану функціонування вітчизняних підприємств: безпечного чи небезпечного. Відтак, за умов безпеки більш можливим є ефективний та стабільний розвиток підприємства, ніж за умов небезпеки, коли ймовірнішим результатом є деструкція. Вочевидь основою ефективного та стабільного розвитку є безпека діяльності підприємства.